

УДК 332.12(477)

Мостовенко Н. А., к.е.н, доцент,

Коробчук Т. І., к.е.н, доцент

Луцький національний технічний університет

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Стаття присвячена проблемі трансформації функціонального призначення фінансової системи у відповідь на зміни, що викликані динамікою світового фінансового середовища та процесами глобалізації фінансів. Розглядається питання зміни функцій фінансової системи, сформовано їх склад та обгрунтовано сутність.

Ключові слова: фінансова система, фінансове середовище, функції фінансової системи.

Мостовенко Н. А., Коробчук Т. И.

ФУНКЦИОНАЛЬНОЕ НАЗНАЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ

Статья посвящена проблеме трансформации функционального предназначения финансовой системы в ответ на изменения, вызванные динамикой мировой финансовой среды и процессами глобализации финансов. Рассматривается вопрос изменения функций финансовой системы, сформирован их состав и обоснована сущность.

Ключевые слова: финансовая система, финансовая среда, функции финансовой системы.

Mostovenko N., Korobchuk T.

FUNCTIONAL PURPOSE FINANCIAL SYSTEM

The development of financial environment in current conditions is characterized by certain peculiarities: financial crises quickly overcome national borders; the development of financial sector is separate from material production; cross-border mergers intensify unpredictability of international capital flows; efficiency of work of international financial institutions is reduced; the countries with transitional economies cannot overcome their debt dependency; national states gradually lose their role of regulators of the global market; financial conglomerates exert high pressure on financial markets.

Transformation of the national financial system determines a necessity to reconsider its functional purpose. The purpose of this study is to establish functions of the financial system and identify their scope.

The main purpose of the financial system is maximizing the sources of financial resources mobilization and their balanced use for increase in GDP, enhancement of efficiency of its distribution and strengthening of financial safety. Successful performance of the tasks imposed on the financial system is carried out through its functions. That is why functional purpose of the financial system is the following:

1. Accumulation of financial resources. The important aspect of resource accumulation is ensuring the possibility of accumulation of wealth and formation of savings. For performance of this function the financial system must prevent inflationary developments, ensure stability of the national monetary unit.

2. Ensuring movement of financial resources in time and space. This function is performed through construction of an infrastructure and improvement of the capital flow between the segments of financial market.

3. Overcoming informational asymmetry. Modern financial system relies upon the financial market. It is characterized by asymmetry of information. Informational asymmetry influences the behavior of its participants. Reduction of informational asymmetry is achieved on the basis of increase in the financial awareness and development of specialized market participants: brokers, consultants, credit history bureaus.

4. Simplification of exchange and trade in goods, services, assets. This is a payment function based on the introduction of convenient ways of settlements. Technological innovations lead to reduction of transaction costs, which stimulates the development of the financial system itself and factors in economic growth.

5. Ensuring liquidity of financial assets. Liquidity means a possibility to easily change the form of a financial asset depending on the needs. Business entities must have a wide choice of forms of storage and use of their financial assets.

6. Macroeconomic regulation of economic processes. This function is connected with ensuring the possibility of macroregulation of the national economy with the help of financial leverages. The financial system must provide a set of tools for governmental intervention for the purpose of adjustment of monetary, budgetary, taxation, debt and customs policy.

7. Risk management. This function of the financial system is based on the widespread introduction of the risk management system. For a financial market, this function relies on the more severe regulation of its certain speculative segments.

8. Ensuring adjustment of financial system to changes in the external financial markets.

As is known, formation of the financial system is influenced by many factors. They include: economic structure model, participation of the country in international economic processes, degree of its presence at the global capital markets, infrastructural provision of financial relations etc. Changes in these factors require constant modernization of financial system, leads to complication of its tasks and changes of its functions.

Key words: financial system, financial environment, the functions of the financial system.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Процеси глобалізації суттєво впливають на динаміку сучасного світового

розвитку. Особливо відчутних змін зазнає сфера фінансів, адже під впливом глобалізації формується глобальне фінансове середовище. Цей процес супроводжується нівелюванням межі національних ринків капіталу, інвестицій, фінансових потоків, загостренням проблем валютного регулювання та контролю, що, у свою чергу, актуалізує питання зміни господарських функцій держави. Нині мають місце певні особливості розвитку фінансового середовища. По-перше, фінансові кризи перестали носити локальний характер, швидкість їх поширення за національні кордони блискавична. По-друге, розвиток фінансового сектора відбувається з певним відривом від матеріального виробництва, що посилює його спекулятивний характер, а отже – деструктивний вплив на економічні системи країн. По-третє, механізм транскордонних злиттів і поглинань посилює непередбачуваність руху міжнародних потоків капіталу. По-четверте, має місце зниження ефективності функціонування міжнародних фінансових інституцій. Так, висловлюється думка, що надмірна політизація економічних відносин, жорсткий контроль з боку міжнародних фінансово-кредитних установ призводять до відсутності власних ініціатив щодо розвитку країн-позичальників тощо. По-п'яте, країни з перехідною економікою та ті, що розвиваються, потрапили у хронічну боргову залежність, що лише посилює їх відставання від розвинених країн, збільшує політичну та соціальну напруженість, поглиблює кризу. По-шосте, національні держави поступово втрачають роль регуляторів світового ринку, адже світовий фінансовий ринок дозволяє переміщувати трильйони доларів США без будь-якого контролю держави чи інших офіційних фінансових інститутів. Обмеженість державних валютно-фінансових ресурсів робить неможливим її протистояння негативним зовнішнім впливам. Крім того, поява фінансових конгломератів чинить великий тиск на фінансові ринки, змінює умови для конкуренції, робить традиційні принципи, методи та інструменти регулювання фінансових інститутів мало ефективними.

Таким чином, трансформація національної фінансової системи, викликана необхідністю пристосування до змін світового фінансового середовища, що зумовлює необхідність переосмислення її функціонального призначення.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У сучасних дослідженнях має місце

неоднозначний підхід до виділення функцій фінансової системи, що викликаний різним тлумаченням її сутності. У своїх працях до цієї проблематики зверталися: С. Л. Лондар, Б. А. Карпінський, Є. В. Касіян [1; 2; 3, с. 12]. Більшість вітчизняних науковців не виокремлюють функції фінансової системи, а відзначають лише функціональне призначення окремих ланок фінансової системи. Такий підхід обґрунтовується тим, що кожною ланкою вирішуються свої завдання, існують відповідні фонди грошових коштів та апарат управління [4, с. 58]. Звичайно, певна ланка фінансової системи функціонує задля вирішення конкретних завдань. Разом з тим, фінансова система держави, як сукупність взаємопов'язаних ланок, призначена виконувати і своє головне завдання. Так, Д.І. Коваленко та В. М. Опарін до нього відносять [5, с. 324; 6]: забезпечення максимальної мобілізації наявних у суспільстві фінансових ресурсів та залучення при обґрунтованих потребах їх ззовні, установлення передумов для їх ефективного використання і максимізації на цій основі виробництва ВВП. Окреслене загальне завдання складне та комплексне, адже мобілізація фінансових коштів можлива не лише за рахунок ресурсів національного суспільства, а й з використанням зовнішніх джерел. Як відомо, такі запозичення здійснюються з дотриманням країною-реципієнтом визначених умов (як економічних, так і політичних), що може суперечити цілям національної безпеки та впливати на незалежність у реалізації фінансової політики держави у майбутньому. Відтак, з'являються нові проблеми: необхідність обслуговування державного боргу, забезпечення фінансової безпеки та політичної незалежності і т.п. Є. В. Касіян доводить, що ефективне виконання функцій фінансової системи країни спроможне забезпечити вплив на економічне зростання. Такими чином, постає необхідність нового підходу до виділення функцій фінансової системи та з'ясування їх сутності.

Цілі статті. Метою дослідження є виділення функцій фінансової системи в сучасних умовах та визначення їх змісту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На основі узагальнення існуючих підходів, головним призначенням фінансової системи будемо вважати максимізацію джерел мобілізації фінансових ресурсів та їх збалансоване використання з метою зростання виробництва ВВП, підвищення ефективності його розподілу та

зміцнення фінансової безпеки. Узагальнивши підходи окремих дослідників [1; 2], пропонуємо виділяти такі функції фінансової системи:

1. Акумуляція фінансових ресурсів. Першочергове функціональне призначення фінансової системи полягає у задоволенні потреб у фінансових ресурсах, як матеріальної основи розвитку суспільства. Це спричиняє інституційні структурні зміни, що відбуваються у межах фінансової системи та проявляються у створенні й розвитку спеціалізованих інвестиційних кредитно-фінансових установ; інтенсифікації пенсійної та страхової реформи. Важливим аспектом акумуляції ресурсів виступає забезпечення можливості накопичення багатства та формування заощаджень [1]. Загалом для виконання зазначеної функції фінансова система повинна запобігати інфляційним процесам, забезпечувати стабільність національної грошової одиниці, її конвертованість в інші валюти тощо, що, відповідно, робить можливим фінансове планування й прогнозування.

2. Забезпечення переміщення фінансових ресурсів у часі і просторі. Після акумуляції ресурсів виникає необхідність організації їх руху. Виконання цієї функції здійснюється шляхом розбудови інфраструктури і удосконалення механізмів переливу капіталів між сегментами фінансового ринку. На сьогодні існує дуже широкий спектр фінансових інструментів для забезпечення руху матеріальних ресурсів у часі і просторі – кредитування, лізинг, франчайзинг тощо. Якщо виникають потреби для здійснення суспільно необхідних економічних процесів, то фінансова система повинна або надати адекватні фінансові інструменти для розв'язання проблеми, як от: випуск акцій, корпоративних облігацій, розвиток механізмів страхування і гарантування або створити нові.

3. Подолання інформаційної асиметрії. Під асиметричністю інформації розуміють нерівномірний розподіл інформації про товар між сторонами угоди [7]. Сучасна фінансова система при акумуляції й переміщенні фінансових ресурсів опирається на фінансовий ринок. Як для будь-якого іншого ринку для нього характерна асиметрія інформації, за якої сторони об'єктивно не можуть володіти усією інформацією про послугу, стан ринку, ризик, ліквідність фінансового інструменту тощо. Інформаційна асиметрія здійснює значний вплив на поведінку його учасників, а отже функція зменшення інформаційної асиметрії вимагає забезпечення широкого фінансового інформування

для можливості прийняття оптимальних рішень різними суб'єктами економіки. Це дозволяє багатьом громадянам, підприємцям, підприємствам приймати більш виважені рішення у своїй щоденній діяльності і спрямовує кошти до економічно ефективніших проектів. Ефективне функціонування фінансової системи передбачає зменшення інформаційної асиметрії на основі розвитку спеціалізованих учасників ринків, таких як брокери, консультанти, бюро кредитних історій, а також, шляхом підвищення фінансової грамотності.

4. Спрощення обміну та торгівлі товарами, послугами, активами. Це платіжна функція, що ґрунтується на впровадженні зручних способів здійснення розрахунків, які стимулюють обмін товарами, послугами, активами [1]. Сучасні платіжні системи дозволяють здійснювати платежі у багатьох країнах без жодних відмінностей у процедурі і вартості послуги. Прикладом спільної технологічної платіжної інфраструктури, наприклад, є єдина європейська платіжна система SEPA (Single Euro Payments Area). Технологічні інновації призводять до зниження трансакційних витрат, що стимулює з одного боку розвиток самої фінансової системи, а з іншого сприяє зростанню економіки.

5. Забезпечення ліквідності фінансових активів. Окрема функція фінансової системи пов'язана із забезпеченням ліквідності фінансових активів. Ліквідність означає можливість легкої зміни форми фінансового активу залежно від виниклої потреби, наприклад, перетворення цінних паперів у готівку, валюти однієї країни в валюту іншої країни і т. д. У цьому разі суб'єкти господарської діяльності мають широкий вибір форм зберігання і застосування своїх фінансових активів, що зменшує час і спрощує проведення господарських операцій, підвищує їх ефективність [1].

6. Макроекономічне регулювання економічних процесів. Ця функція фінансової системи пов'язана із забезпеченням можливості макрорегулювання національної економіки з використанням фінансових важелів. Це необхідно у випадку несприятливих зовнішніх збурень (світові фінансові кризи, різке зростання цін на енергоносії і т. д.) або внутрішніх економічних процесів, які виникли з тих чи інших обставин. В цьому разі фінансова система повинна надавати набір інструментів для урядового втручання з метою коригування монетарної, бюджетної, податкової, боргової, митної політики [1].

7. Управління ризиками. Ця функція фінансової системи ґрунтується на широкому запровадженні системи ризик-менеджменту, і важлива в контексті забезпечення фінансової стійкості її елементів. Так, наприклад, фінанси підприємств являють собою відносно відособлену ланку фінансової системи, адже в умовах ринку працюють на основі самоокупності та самофінансування. Відповідно, відповідальність за обрані механізми мобілізації фінансових ресурсів та напрямки їх використання несуть суб'єкти господарювання. Впровадження в господарську практику заходів фінансового менеджменту дозволить підвищити ефективність господарювання господарських структур, підвищить їх конкурентоспроможність та адаптованість до ринкових умов, а отже, сприятиме зростання обсягу виробництва ВВП. Для фінансового ринку виконання цієї функції спирається на застосування більш жорсткого регулювання його окремих спекулятивних сегментів (наприклад, ринку деривативів) за посилення стимулюючих засад функціонування інвестиційних сегментів (наприклад, ринку корпоративних цінних паперів).

8. Забезпечення адаптації фінансової системи до змін на зовнішніх фінансових ринках. Як зазналося вище, становлення сучасної фінансової системи держави зумовлене складними процесами глобалізації й вимагає змін усталених принципів її функціонування. Поряд із змінами у фінансовому середовищі, фінансова глобалізація призводить до трансформації фінансового мислення суспільства в цілому. Формується новий погляд на ринок капіталу, який втрачає «національність», потоки інвестицій та їх вплив на економічну активність, на роль держави не лише у валютному регулюванні й контролі, а й її здатність впливати на поведінку суб'єктів фінансових відносин. Отже, подолання негативних викликів фінансової глобалізації можливе завдяки переосмисленню ролі національних фінансових систем та забезпечення їх компонування у світову фінансову архітектуру.

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що на формування фінансової системи здійснюють вплив численні фактори, а саме: існуюча модель економічного устрою, участь країни у міжнародних господарських процесах, ступінь її входження на світові ринки капіталу, інфраструктурне забезпечення фінансових відносин тощо. Зміна цих факторів вимагає не лише постійної модернізації фінансової системи, а й призводить до ускладнення її завдань та зміни функцій.

Успішне виконання завдань, покладених на фінансову систему, реалізується через її функції. Функціональне призначення фінансової системи полягає у: забезпеченні акумуляції фінансових ресурсів; забезпеченні ефективності переміщення фінансових ресурсів у часі і просторі; подоланні інформаційної асиметрії; спрощенні торгівлі та обміну товарами, послугами, активами; забезпеченні ліквідності фінансових активів; макроекономічному регулюванні економічних процесів; управлінні ризиками; забезпеченні адаптації фінансової системи до змін на зовнішніх фінансових ринках.

1. Лондар С. Л. Фінанси : навч. посіб. / С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко. – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 384 с.
2. Касіян Є. В. Теоретичні підходи до визначення категорії фінансового розвитку у світовій економічній науці та його роль у економічному зростанні / Є. В. Касіян // Економічний часопис – XXI. – 2012. – №7–8. – С. 6–9.
3. Карпінський Б. А. Фінансова система : [навч. посіб.] / Б. А. Карпінський, О. В. Герасименко. – Львів : Магнолія Плюс, 2006. – 272 с.
4. Юхименко П. І., Федосов В. М., Лазебник Л. Л. та ін. Теорія фінансів : підручн. / За ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
5. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія і практика : навч. посібн. / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер. – К. : ЦУЛ, 2013. – 578 с.
6. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібн. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В. М. Опарін – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
7. Осянин И. К. Асимметрия информации на рынке финансовых услуг / И. К. Осянин // Ярославский педагогический вестник. – 2012. – №1. – Том I (Гуманитарные науки). – С. 92–95.